

Az osztályközösségek helyzete a Szegedi Pedagógiai Főiskola Gyakorló Általános Iskola felsőtagozatában.

A közösségi nevelés ideig is fontos területe volt nevelésünknek. Minden évben nevelési-, munkaközösségi- és szülői értekezleteken elméletileg is foglalkoztunk valamilyen formában nevelésünk ezen területével. Osztályfőnöki munkánk során, a szaktagryi órákon, az úttörő mozgalomban mindannyian azon fáradoztunk, hogy képessé tegyük növendékeinket a kollektívizmussal értekezni a gyakorlására. Ebben az esztendőben azonban még jobban erre a nevelési területre irányítottuk figyelmünket, hisz ez évi nevelési feladatunk is ez. A tervszerű munka érdekében elméletileg tisztáztunk néhány vitás kérdést, felfértük az egyes osztályok helyzetét, majd felülvizsgáltuk nevelési tervünket, s megindulhatott a gyakorlati munka, az elmélet gyakorlati kivitelezése. Nagyon fontos volt az egyes osztályok helyzetképeinek rögzítése. Az elemzés tudatosította eddigi eljárásaink helyességét, rávezetett a hibákra, megmutatta a helyes utat a további munkánkhoz. A párhuzamos osztályokban hasonló problémák jelentkeztek. Ezért az egyes osztályoknak nem teljes elemzését (ez már megtörtént), hanem az egyes korcsoportokra legjellemzőbb, a legélesebben szembetűnő helyzetét kívánjuk rögzíteni.

A gyermeknek igen erős az igénye a társas életformára, és meg is van a hajlama a közösséggé szerveződésre, s a közösségi tulajdonságok kibontakoztatására. Csak számára a közösség a különböző életszakaszokban más-más tartalommal jelentkezik, s ő maga is másként viselkedik vele szemben. Hol keresi azt, hol ingadozik; hol bizalmatlan, féltől, szembehelyezkedik vele; majd védtettséget jelent számára, szövetséget; máskor a népszerűsége törekvés, a vezetés, irányítás eszköze; végül beilleszkedik, alárendeli magát a közösség érdekeinek, egybeolvad vele, magáénak tekinti. Ezért tapasztalható az egyes gyermek-közösségek életében állandó hullámzás: egyé kovácsolódás, széthullás. Nevelőmunkánk is sokszor állandó újakezdésnek érződik, élesztjük, újratámasztjuk az elhalónak látszó közösséget, újra kezdjük a munkát, a nevelési helyzetnek megfelelően, de mindig új fejlettebb tartalommal. Ezt a mozgást, fejlődést figyelhetjük meg a mi osztályaink közösségi életében is.

Mind a három V. osztály főnöke az év elején azt állapítja meg, hogy osztályaikban nincs közösségi élet, a közösség széthullott, csak romjaikban fedezhetők fel a közösség nyomai. Minden évben visszatérő probléma ez. Az osztály létszáma kisebb-nagyobb változáson esik át, de lényegében az osztályközösség nem változik, s mégis megbomlik a IV. osztályban már közösségnek látszó gyermekcsoport. Eltávozott a megszokott nevelő, aki összetartotta, irányította őket, akiben bízott, akinek utasításait vakon követte, akiben támaszát látta. Most osztályfőnöke van, aki nincs mindig vele, egy nevelő helyett hat-hét tanár oktatja. A gyermek a megváltozott körülmények között nem találja helyét, egyelőre megfigyelő állápontra helyezkedik. Az új nevelőre viselkedésével kíván hatni, kikísérletezni ennek a hatásnak a feltételeit. A nevelő, az osztályfőnök védelmét, jóindulatát tudatosan biztosítani törekszik. Társaival nem törődik, az „én” kerül előtérbe. Mindenben ki akar tűnni, feltűnően viselkedik, beszél, mesél, új nevelőjének, még családi titkokat is elmond. Állandó vizsgálódó szemmel figyeli az új nevelőt, szokásait, követelményeit. Féltekenyen figyeli minden mozdulátát, kívül szemben hogyan viselkedik, nem részesíti-e előnyben osztálytársát. Az egyik V. osztályos kislány hazatérve az iskolából azt kérdezte az édesanyjától: „Anyuka, te megcsókoltad az osztályfőnök tanár nénit?” Miután az édesanyja csodálkozó arccal azt válaszolta, hogy nem, hiszen csak egyszer látta szülői értekezleten. A faggató kérdések csak tovább folytatódtak: „S ha bejönne holnap az iskolába érdeklődni, megcsókolná?” „Nem, kislányom — válaszolt anyuka —, azt hiszem a tanár néni csodálkozik ezen a legjobban, ez nem szokás.” „Akkor mindennek vége, ez is csak olyan!” — válaszolta a kislány feldúlt arccal. Kiderült, hogy a kislány tanúja volt, amint az új osztályfőnök egyik, az osztály „népszerűtlen” mamájával beszélgetett. (A gyermek szerint mindig a tanító néni nyakára járt hizelegni, ezért volt P. a tanító néni kedvence.) A gyermek kiábrándulása teljes volt, visszahúzódott, bizalmatlanná vált, mert az új tanár nénit a folyosón az az anyuka megcsókolta.

Általános jelenség mind a három osztályban az árukkodás, veszekedés, irigykedés. Egy-más fölé emelkedni, kitűnni, a másikat befeketíteni. Ez a magatartás válik uralkodóvá az V. osztályokban az év elején. De nem a közösséggel való szembenállás jellemzi ezt a korcsoportot. Körülbelül a második félévtől kezdve, amint a gyermek megszokja az új környezetet, ismét a társak felé fordul, csatlakozik azokhoz, akik az osztály célkitűzéseinek megvalósításán fáradoznak. Most élvezni igazán, hogy társaival vitatkozhat, hogy gondolatait

kicséréli, hogy tevékenykedhet másokért, büszke, hogy már felsőtagozatos. Bekapcsolódik a közös szórakozásba, játékba, a munkába. Akarati cselekvésre képes, tud alkalmazkodni az eseményekhez. Gyors e korcsoport átváltó-készsége. Szereti a következetes szigorú, jól érzi magát a fegyelmezett közösségekben, s zavart okoz az, ha különböző nevelők bár ugyanazt követelik, de nem egyforma szigorral kéri azt számon.

Az V/b. osztályban a lányok ezt érzik. A IV. osztályban megszokott, következetes, szigorú követelmények után, az egyes nevelők lazább követeléseit csak fokozzák az osztályközösség széthullását. A különböző követelmények kedveznek a szereplni vágyó, a fegyelmezetlen, az öns célokért küzdő, sok elkenyézettett egyke-gyermeknek. A szigorúsághoz szokott, s most felszabadult gyermek tájékozódik. Megfigyeli, hol lehet lazítani a fegyelmen, kik nem követelik meg a házi rend előírásait, kinél nem kell figyelni mindig az órán, kinél nem nagy dolog az otthonfelejtett, vagy meg nem írt feladat, kik hallgatják meg vádaskodásait, kinél, mivel lehet feltűnni, kedveskedni. Még szülői segítséget is igénybe vesz, hogy önző kis személyeit megvalósíthassa. I. csak ablak mellett akar ülni, mert szereti a napfényt, a levegőt. K. nem akar M. mellett ülni, mert az rossz tanuló. S az anyukák vállalkoznak ezekre a megbízásokra. S az eredmény: a szülők neheztelnek a pedagógusra, aki ilyen irányú kéréseiket nem teljesíti. Pletykálnak, irigykednek egymásra, egymás gyerkeire.

Az elemzés során kitűnt, hogy nem elegendő, ha csak az osztályfőnök követel. Addig az osztályban nem indulhat meg a közösséggé válás, amíg nem alakul ki az osztályfőnök és az osztályban tanító nevelőkből a jó nevelői közösség, amelynek tagjai egyöntetűen megtartják a házi rendet, egyöntetűen biztosítják a munkarendet, pedagógiai egységre törekcszenek, mert csakis így győzhetik meg a tanulókat a követelmények kötelező erejéről. Amellett még egy nehéz feladatot kell az osztályfőnöknek ebben az osztályban megoldania: létrehozni a szülők közösségét. Az osztályfőnök a kommunista szülőkre kíván támaszkodni, a kommunista aktívával akarja megkezdeni a munkát.

Az V. fiúosztályban is megbomlott a közösség, de körvonalaiában már látszik, hogy kik azok, akikre az osztályfőnök majd számíthat, akikből kialakul a közösség magja. Az osztály jelenleg három részre tagozódik. Az első csoportot a hangoskodó vezéregyéniségek alkotják, akiknek szereplési vágya nyugalanságot okoz az osztályban. Ezek közül a leg-erőszakosabbak a bukott tanulók, akik azzal akarnak feltűnni, hogy ők már ismerik a felső tagozat szokásait, vezetni óhajtják a „kicsiket”. A második csoporthoz a csendes, becsületes, egyelőre magukbazaráló, szorgalmas gyerekek tartoznak. Ez a csoport volt az osztály ereje, de egyelőre még nem tudják érvényesíteni akarataikat, s saját nehézségeikkel vannak elfoglalva. A harmadik csoport nem tartozik sem a hangadókhöz, sem a törekvőkhöz. Számukra minden mindegy, egyéni sorsuk sem érdekli őket. Az osztályfőnök legfőbb gondja a fegyelem, a rend, a pontosság, a tanulás biztosítása. Az osztály hangulata szélsőséges, nagy nekibuzdulásokat nagy letörések követik. Egyes esetekben azonban már van hangja a közösségnek: elítéli az egyént, hat rá. Az iskolai kiránduláson, a visszautazásokról csak egy gyermeknek volt már vize, egész demizsonnal. Többen kértek tőle, de ő megtagadta a kérelmet. Erre a gyerekek kórusban kértek, majd követeltek. Most már nem is a víz volt a lényeges, hanem hogy megszégyenítsék társukat. Ezért a héten jelszavak megváltoztak, ismerve a haspárti gyermeket, ezt kiáltották: „Kolbászért, citromért, csokiért adjál vizet!” A gyermek megtört, s égő arccal nyújtotta át az üveget.

Az osztályfőnök most az év elején ismerkedik az osztállyal, az egyénnel. Közös játékokat, sétát, kirándulást szervez. Megfigyeli az osztály érdeklődési körét, a tanulók egymáshoz való viszonyát, kik azok, akik vezetik a játékot, akikre a többiek hallgatnak, kik az elhúzóók, gyámoltalanok, zavarók stb.? Szünetekben megfigyeli miről beszélgetnek a gyermekek, milyen problémáik vannak, kik vitatkoznak, mi a vita eredménye. Közben rövid lejárható célokot tűz a gyermekek elé: „Ezen a héten ügyelünk az osztály rendjére, tisztaságára! Mintaszerűen sorakozunk a 10 perc végén! E héten gondosan, szép külső alakkal készítjük el a magyar házi feladatot!” Az osztályfőnök figyeli, hogyan teljesítik ezeket a feladatokat az egyének, az osztály. A közös célok kitűzésével már elkezdődött ebben az osztályban a közösségi nevelés alapvetése. Sok gondot okoz a nevelőnek N. tanuló, a legnehezebben kezelhető gyermek az osztályban. A tanár egyénileg igyekszik megnyerni, meggyőzni a tanulót s bevezetni, beilleszteni a közösségbe. Az elemzés során felmerül az egyén és a közösség viszonyának kérdése is. A vita során kialakult az a vélemény, ne egyes tanulók meggyőzésével akarjuk általánossá tenni az osztályunkban a közösségi szellemet, mert az egyéni foglalkozás nem biztosítja a közösség fejlődését, s eljutottunk annak felismerésére, amit Makarenkó a párhuzamos pedagógiai ráhatás elvének nevez: A közösségen keresztül hatni az egyénnel, az egyénen keresztül hatni a közösségre. Ennek a szemléletnek alapján kell szüntelenül fejleszteni a közösség és az egyén kölcsönös viszonyát.

Az V/c. osztály, a *vegyesosztály* közössége érezte meg a legkevésbé a változást. Itt nem bomlott fel a közösség. A régi „mag”, az osztály legaktívabb tanulói, az osztályfőnök mellé álltak, mert fenn akarják tartani továbbra is a közösséget, mert vonzó előttük a közös cél. Ebben az osztályban van már közösségi öntudat, elítélik azt, aki a közösség érdekeit, szokásait megsérti. J.-nek nem volt itt az egészségügyi felszerelése, amikor a doktor bácsi ellenőrizte azt. A gyermekek egyöntetűen szemrehányással illették: „Most azt fogják mondani miattad, hogy az V/c. osztály rendetlen.” A gyermekek szeretik egymást, szeretik osztályukat, csinóitják, polcokat készítenek, felszerelik azokat. A lányok ebben az osztályban is szívesen árulkodnak, veszekednek.

A VI. osztályok a közösséggé formálódás, a közösségi nevelés szempontjából, nem szokott komolyabb problémával jelentkezni, a megszilárdulás időszaka ez. Az V. osztályban végzett alapvetés ebben a korcsoportban megszilárdul. Hiba csak akkor jelentkezik, ha az osztályfőnök önelégülten magára hagyja az osztályt, nem ad újabb célokat, nem tördök a közösség aktivistáival, nem ad távlatokat, nem ellenőrzi a szabályok megtartását, nem gondolja a hagyományokat.

Iskolánk VI. osztályaiban már fejlettebb közösségekkel találkozunk. A VI/c. osztály jó kollektíva. Ennek a gyermekcsoportnak mindennapos közösségi megnyilvánulásait a tudatosság vezérli. A szokásos, apró cselekedeteik hagyományt teremtő tényezővé váltak. Kialakult egy magatartásbeli stílus, aszerint viselkednek, s az ellenkező magatartás szinte lehetetlenné válik ebben a gyermekközösségben. E stílus révén lehetővé vált, hogy a különböző tanulók egységes módon járnak el, noha magatartási fejlettségük eltérő. A természetes alkalmazkodási törekvés folytán nemcsak azok járnak el megfelelően, akik számára a hagyományok szelleme átélte hajtóerő, s ezek vannak többségben, hanem azok is, akik csak a közösségtől kényszerítve cselekszenek így, mert senki sem akar kiesni, kilógni a közösségből. Természetes dolog ebben az osztályban, hogy a tanár távollétében is mindenki csendben van az osztályban. Senki sem próbálkozik meg avval, hogy kiugráljon a helyéről, hangoskodjék: „Mert ez nálunk nem szokás!” V. osztályos korukban azért voltak jók, mert akivel egész héten nem volt baj, azt a tanár néni elvitte kirándulni, vagy részt vehetett a játékdélutánon. Ma azért viselkednek így, mert ez osztálybecsület kérdése. Hogy milyen hatalmas erőt jelent ebben az óra előtt a közösség, mi sem bizonyítja jobban, mint K. esete. A túlkoros bukkott tanuló tarthatatlan viselkedése, fegyelmi vétségei miatt került át szeptemberben a szülő és a gyermek akarata ellenére ebbe az osztályba. (Többen iskolaváltoztatást javasoltak.) Csak két hónap telt el, s nem lehet ráismerni erre a kötekedő, izgága gyerekre, aki előző osztályában „hős” volt... mert szembeszállt tanáiraival; ő volt a válogatott csinytevésék értelmi szerzője. Nem tanult, mert annak nincs értelme. Az új közösségbe az első napokban felszerelés nélkül jött, egykedvűen ült a helyén, játszott, babrált. Az osztályfőnök már előre tájékoztatta a gyerekeit a létszám-változásról, és felhívta a gyermekek figyelmét az új pajtásra, s az új feladatra: „Segítenünk kell rajta, mi vagyunk felelősek érte, mert különben az iskolát is el kell hagynia.” És a nevelő s tanítványok akcióba léptek. A felszerelés nélkül megjelent tanuló az osztályfőnökétől kapott ceruzát a következő szavakkal: „Ez a legkedvesebb ceruzám, még egy tanítványomnak sem adtam oda kölcsön, de neked odaadom. Ne kezd az új évet, az új osztályban mindjárt rendtelenséggel.” A gyermekek is elkezdték a munkát. A komiszkodást indítványozó gyermek nem talált társat, hanem 29 megbotránkozó s bíráló szemmel találta magát szemben. Kénytelen volt úgy viselkedni, mint a többi. Ma már ő is jó, boldog, mert őt is dicsérik, a többiek is bevették, s igyekeznek ezt kiérdemelni, sőt most már tanuló is.

A VI/b. osztályban is jó közösségé kovácsolódott össze a 31 kislány. Nemcsak a szóraközásban vannak szívesen együtt, hanem segítik is egymást. Tördöknek egymással. A gyengébb képességű tanulókkal rendszeresen foglalkoznak a jobbak. Tudatosan harcolnak a sűgás, a puskázás ellen. A hiányzó társukat felkeresik, megmutatják a leckét, nehogy az lemaradjon. A kisdobosok részére ajándékokat készítenek. Egy öreg nénit istápoltak. Ebéder vittek neki, takarítottak nála, sétálni vitték, bevásároltak számára. S mindezt úgy tették, hogy az osztályfőnök nem is tudott róla. Szerényen, hivalkodás nélkül. Ebben az osztályban természetszerű szükséglet a gyengék, elesettek támogatása, segítése. Ez különben az az osztály, ahol a közösséggé válást az órsi munka segítette elő. Itt az elsődleges közösség az órs. Az órsók között nemes verseny folyik, de ez nem szétválasztó, hanem összetartó tényező. Ugyancsak ez az osztály példa arra, hogy a kitűnő szülői közösség is azon fáradozik, hogy megszűnjék az egyén túlkapása, megszűnjék az árulkodás, a civakodás. A családi ház szívesen látta a másik szülő gyermekét, s annak is úgy segített, mint sajátjának. Gyerek-zsúrok helyett közös osztálynévnapokat tartottak. Így a szülői ház is munkálkodott az osztálykollektíva létrehozásán.

Nehezebb feladata volt és van a VI/a. osztályfőnökének. Ő távolabbról indult, s így nem is érthette el a másik két VI. osztály szintjét. V.-ben hat osztályt ismétlő tanuló mellé

még három nehezen nevelhető gyermek került az osztályba. Ez olyan nagyarányú változás volt az osztály életében, hogy egy teljes évre volt szükség, amikor különvált a züllesztő és hanyag tanulók csoportja. De ezeknek még ma is nagy a befolyásuk az osztályra. Az eredmény csupán annyi, hogy a bomlasztó aktíva ma már ritkán kap támogatást. Ritkán és korántsem jellemzően megfigyelhető a közvélemény hangja, ez már a közösség követelése, első-sorban a hanyag tanulókkal szemben. Örvedetes tény az is, hogy a széthúzás, az árulkodás megszűnt. A nevelő még mindig a vezető, irányító, ő ellenőríz mindent és mindenütt. A főgond még mindig a fegyelem biztosítása. A tanulás szintje, a munkafegyelem is alacsony. Az úttörő sem tudott idáig segíteni. A gyakori órsvezető változás, szintelen összejövetelek nem alakították ki a jó őrsi életet, s az őrsi összetartozás érzését. A csapat most sok segítséget ad ennek az osztálynak, és a kis eredmények is reményt ébresztenek, hogy ez az osztály is megindult a közösségi formálódás útján.

A VII. osztályainkban közösségeink ismét változatos képet mutatnak.

Nagyon jellemző a VII/b. osztály közösségi élete. Az elmúlt évhez viszonyítva visszaesés tapasztalható. Igen jó kollektíva volt ebben az osztályban. Az órs, mint primérvközösség kezdeményezett, tervezett, végrehajtott. Egészséges határozott hangon követelt a közvélemény. Nagyobb megpróbatás nélkül viselte el az osztály 3—4 tanuló kiválását, akiket a fiúk kezdtek érdekelni. A többség nyíltan elemezte, értékelte ezeknek a magatartását, elítélte őket, bátran bírálta. Azok mégjobban elhúzódtak, nem tartottak kapcsolatot az osztály többségével, „a kicsikkel”. E klikk ellenére az osztály tovább dolgozott. Az úttörő aktivisták tovább kezdeményeztek, hulladékokat gyűjtöttek, alsóbb osztályokat patronáltak, s egy öreg néni felkaroltak. Kijárták, hogy felvegyék a Szociális Otthonba, ott is sűrűn meglátogatták, kedveskedtek neki. — Ebben az évben úgy látszik, hogy a közvélemény formálódó csoportja meggyengült, nem tudja érvényesíteni akarataikat. Néhány összeférhetetlen, kötekedő természetű kislány, akiket idáig sikerült féken tartani, felborítják az osztály nyugodt, békés életét. Mindennaposak a veszekedések, a féktelen ösztönök nyílt verekedésig is fajulnak. H., V., K. olyan helyzeteket teremtenek, hogy a többiek valósággal félelemmel viselkednek irántuk. Az osztály megbénulva figyel az uralmát. Azok pedig cselekedeteinek hatását élvezik. „Elég volt abból, hogy ti akartok minket irányítani, nevelni kicsik!” — hangzanak részről a durva, bántó kifejezések. Az osztályfőnöki órákon egyesek már ismét mernek bírálni, vitatkozni. A parázs viták eredményeként a többség kerül ki győztesen, s a hangadók alulmaradnak.

A VII/c. a koedukált osztályok problémáit hordozza. Két közösség él egymás mellett, a lányok közössége s a fiúké. Ez az elkülönülés a serdülés korában természetes, részben a nemi érés, másfelől a fiúk, lányok fejlődésének ütemében tapasztalható különbségek miatt. Azokban a koedukált osztályokban, ahol a lányok és fiúk aránya egyenlőtlen, vagy a közösséggé formálódáshoz szükséges erő egyik vagy másik csoportban túlsúlyban van, méginkább fokozódik az osztály egységének megoszlása. Ebben az osztályban fokozza az ellentétet még az is, hogy míg a lányok csoportjában irigykedés, féltékenység dül (hasonlóan a VII/b. osztályhoz, csak nem okoz olyan nagy vihart), addig a fiúknál az úttörő-élet, a táborozás, az érdekes őrsi foglalkozások egyégy kovácsolták annak tagjait. A lányok odáig már eljutottak, hogy az egymás iránti ellenszenvet nem mutatják. A felületes szemlélő azt hinné, hogy jó közösséggel áll szemben, látszólag élénk közösségi életet élnek, közös programot hajtanak végre, közös élményekben vesznek részt, de az egyén csak a külső megmozdulásokban vesz részt, hiányzik az egyetértő cselekvés, a közösségen belül az egyéneknek a céljaik mások. Éppen ez a példa bizonyítja legjobban, hogy nem elegendő a közösség szervezeti formáját létrehozni csupán, még a közös élmények megteremtése is kevés ahhoz, hogy közösségi embereket neveljünk. Az osztályközösség csak eszköz, és nem végcél, a végcél a közösségi tulajdonságok kialakítása. A közösségeket (osztály, órs, raj stb.) létrehozzuk azért, mert a közösségi erkölcs csak a közösségekben fejleszhető hatékonyan. De aki csak a szervezett formák létrehozásáig jut el, csak látszateredményeket ér el, önmagát, s a közösséget csapja be. Ebben az osztályban az osztályfőnök nem végez látszatomunkát, világosan látja osztály megtorpanását. Azt is észreveszi, hogy a fiúk közössége, annak ellenére, hogy sokat veszekszenek, vitatkoznak, élesen bírálják egymást, de fejlődik. Hogy ebben az osztályban nagyobb a válság a kelletténél, azt a szülői ház magatartása okozza. A szülői gyermekeiket többnek tartják, képességeiket eltúlozzák, a gyerekek belevelik, hogy különbek, mint a többiek. A túlságos féltés, kényeztetés, túlértékelés önző, a közösségbe nehezen beilleszkedni tudó nevelteket eredményez. A szülői ház nem hogy segítené az osztályfőnököt munkájában, hanem gátolja.

Úgy tűnik, hogy a VII. osztályok közösségi élete válságban van, s látszólag az V. osztályokhoz hasonló problémákkal küzdenek. Ez azonban csak látszólagos visszaesés, hisz itt van már közösség, s a közösség hat az egyénre, formálja azt. Van bíráló hang is, nem árul-

kodás, mint a 10 éveseknél, hanem javító szándékú véleménynyilvánítás. Csak ebben a korosztályban a gyermek a társakban nem bízik, sokszor valósággal félelemmel viselkedik iránta. Nem hisznek egymás ítéltőképességében, egymás jószándékában, azt hiszik, a gyermek a gyermeknek csak rosszat akarhat. Csak a nevelő, akit ebben az időszakban elismernek vezetőjüknek, győzheti meg őket esetről esetre, hogy a társaknak igazuk van. Ebben a korosztályban válik az osztályfőnöki óra valóságos vitafórummá, ahol az egyesek csak akkor nyugszanak meg, ha az osztályfőnök érvekkel bizonyítja be, a kérdéses dolog helyességét. Így tehát nincs ebben a korcsoportban visszafejlődés, hanem csupán forr, feszül, formálódik az egyének a viszonya a társakhoz, hogy új tartalom kapcsolódjék majd hozzá.

És valóban ezt az új tartalommal élő közösségi életet látjuk a VIII. osztályainkban.

Érdeemes a VIII/b. osztály elmúlt évi viselkedésére visszatekinteni. A VII. osztály I. félévében felbomlott a közösség, mert az osztály vezetését olyan tanulók ragadták magukhoz, akik a serdülő testi és lelki problémáival küzdve, hangulataik szerint befolyásolták a közösséget. Ezek a kiforratlan, rapszódikus egyéniségek, aszerint fogadták az osztályfőnök, vagy tanáraik intézkedéseit, hogy nekik személy szerint kedvezőek vagy kedvezőtlenek voltak. Napirenden volt itt is a civakodás, széthúzás. Egy nagyobb eseménynek kellett bekövetkeznie, hogy a tanulók is rádöbbenjenek: az osztály vezetése nem jó kezekbe került. A „robbantás” nemcsak egyes tanulókra hatott, hanem az egész közösségre. Az osztályfőnök pedig felismerte Á-ban azt az egyéniséget, akire számítani lehet, a gyermek őszinte meggyőződéssel a tanára mellé állt, és az osztály felé is kisugározta szavaival, tetteivel véleményét. Lélektanilag a legkedvezőbb pillanatban történt mindez, a régi vezéregyéniség B. tévedése olyan súlyos volt, hogy mindenki elítélte, tőle elfordult az osztály. Á-t mindenki szerette, s hamarosan kialakult körülötte azokból a kislányokból egy csoport, akikre régebben is lehetett számítani. Lassan ezek vették kezükbe az irányítást. Csak megerősítette ezt a „mag”-ot a nyári táborozás közös élménye. Így a VIII. osztály kezdetén már egy aktív, céltudatos közösség munkálkodik. Kitűnően jellemzi ezt az érettebb közösséget E-vel való viselkedésük. A tanuló hiányzott, s a szülő aláírásával igazolta mulasztását. Az osztályfőnök természetesen elfogadta az igazolást. Egy véletlen folytán meghallotta lányainak beszélgetését, anélkül, hogy azok tudtak volna róla. A gyermekek vallatóra fogták E-t, szemébe mondták, hogy hazudott, hogy csal, mert hiányzása indokolatlan volt. Így érveltek: „Hazudtál az osztályfőnöknek, szüleidet is becsaptad, s az egészből csak neked van károd. Először is mert hazugság terhel, másodsor mert aznap nagyon fontos számtan óra volt. Most az anyagot nem érted, egyikünk sem segít neked, a dolgozatod nem fog sikerülni.” A közösség bírálja az egyest, a jövő értékelését szem előtt tartva.

A VIII/c. osztályban is hasonló volt a helyzet, csak ott nem egy fegyelmi ügy váltotta ki a forduló pontot, hanem egy szervezési tény. 8–10 fiú kivált régi őrséből, amelyben más osztályosok is voltak, s önmaguk köréből került ki az őrsvezető is. A 8–10 gyerek mozgatta ettől kezdve az osztályt. Olyan erős volt az őrs vonzóereje, hogy a VII. osztály végére már 15 tagból állt. Jellemző volt az egyik őrsi gyűlésük. Meghívtak egy nem úttörőt is azért, hogy figyelmeztessék, helytelenül jár el, amikor az ellenőrző könyvben hamisítja szülei aláírását. A baráti figyelmeztetésnek az volt a hatása, hogy javulást ígért, s kérte társait, hogy ő is járhasson gyűléseikre. Az őrs határozata értelmében vendégként ellátogathatott közéjük. A gyermek magatartása megjavult, tanulmányi eredménye ugrásszerűen emelkedett, az év végén úttörő lett. A VIII. osztály elején a lányok is külön őrsöt alakítottak, itt is megszűnt a civakodás, veszekedés. Különösen a közös munka, a vasgújtás segítette a lányokat a közösség formálódásában. A fiúk őrsé közben felszaporodott 18-ra. Ez a mammutőrs már nem tudta betölteni a múlt évi hivatását, elvesztette primériközösség jellegét. Szétválni két őrsre nem akartak, mert attól félték, hogy ez majd széthúzás eredményez. Közben az egyesek fejlődtek, és az érdeklődési kör választotta el őket. S megindult a harc a vezetésért, a társak jóindulatának megnyeréséért. Az egyik oldalon álltak azok, akik a régi formát és tartalmat akarták fenntartani, a másik oldalon az újítók. Az első hónap villongásainak, vitáinak az volt az eredménye, hogy az újítók győztek. Ebbe a győzelembe azonban nem tudott beleszerezni a másik csoport. A különben jóra való gyerekek most a társak előtt való tekintély, jó pozíció megszerzésére törekedtek, minden egyéb érték, előbbi nemes célkitűzések átgazolásával is. Hogy a társak figyelmét felkeltésük, jó pofák, rendbontók, a diáksíncnyak szervezői lettek. A jóra törekvőket kinevezték. S miközben az irányítás, a vezetés megszerzésén fáradoztak, egyben az egyénben is megindult a harc, mely olyan jellemző erre a korosztályra. Önmagának is bebizonyítani kívánta, hogy már mint küzdőképes személyiség létezik. (Gesell.) A felnőtre nem mer támaszkodni, mert fél, hogy az korlátozni kívánja. A társak véleménye a fontos. A közvélemény fontos gyakorlati irányítójává válik. „A gyerekek is azt mondják . . . , ők is azt csinálják . . .” Szembeszegül a felnőttekkel, de tart azért tőlük. Azért keres szövetségest,

s azt az osztálytársakban találja meg. Az eddig tisztelt, eszményített nevelőt, szülőt bírálja, annak minden szavát, tettét mérlegre teszi. Az új eszmény a barát, ahhoz akar hasonlóvá válni, mert annak is olyan problémái vannak n.int neki. Az ideál a felnőttel szembenálló, bátor diák.

Ebben az osztályban is, míg folyt a csoportok között a harc, az egyénekben is megindult az önállósodni vágyás. Ebben a küzdelemben a lányok és újitók közeledtek egymáshoz, mind erőteljesebben hangoztatták véleményüket, és elkülönültek a rendbontóktól, a tiszteletlenektől, az önállósodni vágyóktól. Az osztályfőnök ismét az úttörők segítségével próbál eredményt elérni. A fiú őrsnek az a része, amelyik pillanatnyilag vereséget szenvedett, most új, érdekes feladatot kapott. A feladatok elvégzésére az erők egybevetésére van szükség, bajtársi segítségre. Az eredmény majd az elkövetkezendő időben mutatkozik meg.

Nem volt hiábavaló munka, az egyes korcsoportok elemzése. Mikor az osztályok közösségi életét vizsgáltuk, egyben élesen kirajzolódott az iskola közösségünk helyzete is, és az eredményből leszűrtek az előttünk álló feladatokat.

Az elemzés közben, a bátor hangú viták, bírálatok során eljutottunk annak a felismeréséhez, hogy a negyvennyolc tagú tantestület közösségének „mag”-ját az osztályfőnökök képezik. Ők azok, akik leginkább tevékenykednek a nevelő- és növendék-közösség egységének kialakításán; vagyis az iskola közösség formálásán.

Nevelőmunkájuk során egyre jobban érzik, hogy egységes nevelő testület nélkül nem érhetnek el eredményt. Soha ilyen élesen nem követelték osztályfőnökeink az egységes iskolai rendet, s a pedagógiai egységet. S ott, ahol nemcsak az igazgató, hanem maga a nevelő-testület is követel — s ez a követelés nem tűri a kényelmeskedő, az engedékeny, a feledékeny, a népszerűsége törekvő, gyermekfalo stb. nevelőt —, *már van nevelőközösség.*

S csak ez a nevelőközösség képes formálni olyan növendékközösséget, ahol az osztályok többsége maga követeli a házirend pontos betartását, mint törvényt, mint az iskola közösségének akaratát, mely hosszú évek szokásait, gyakorlatát tartalmazza. S ott, ahol a növendékek nagy többsége elítéli a lustát, a hanyagot, *van már növendékközösség is.*

Ennek a két közösségnek a léte pedig bizonyítja, hogy iskolánkban *van élő, fejlődő iskolaközösség is*, mely egyaránt követel növendéktől, nevelőtől.

Az iskola közösségi életének elemzése megmutatta a hibákat, s megjelölte az *előttünk álló feladatokat.*

1. Az elsődleges közösségek alakítása, formálása mellett párhuzamosan nagyobb gondot kell fordítanunk az iskolaközösség erősítésére!
2. Minden nevelői tevékenységünkkel oda kell hatni, hogy a közösségi tulajdonságokat a közösség által formáljuk a gyermekben!
3. Nevelési módszereinkben változatosabb utat kell járnunk, s az erkölcsi tulajdonságok számára nagyobb gyakorlati lehetőséget kell biztosítanunk!
4. Az úttörőszervezetet állítsuk a közösségi nevelés központjába!

Műhely

Lehetőleg minden nyelvtan óra elején vagy végén diktáljunk vagy diktáltassunk a tanulókkal olyan szavakat, melyek helyesírása a legtöbb hiba forrása. Pl. ly (-es), j betűs szavak, földrajzi nevek, -val, -vel helyesírása, felszólító mód, mássalhangzók hasonulása stb.

A feladat értéke abban rejlik, hogy több alkalommal diktáljuk ugyanazokat a szavakat, így tanulóinkban valóban készséggé válhat azok helyesírása. Természetesen az ellenőrzést következetesen kell végeznünk, illetve végeztetnünk. Itt arra gondolok, hogy a tanulók egymás munkáját ellenőrzik. Amikor a nevelő megállapítja, hogy tanulói tudják a kérdéses szavak írását, újabb 15—20 szó helyesírását tűzi ki.

Verseny formájában igen jól szolgálja a helyesírási készség fejlesztését.

Következetes munkavégzéssel igen jó eredmény érhető el. Így eljuthatunk arra a fokra, hogy tanulóink biztosan, szinte játszói könnyedséggel tudják megoldani a helyesírási szempontból kényesebb, igényesebb feladatokat is.

Berkes Miklós
szakfelügyelő

(B. J.) Kérdésre szívesen közöljük véleményünket. Teljesen igazat adunk Önnek abban, hogy iskolai gyakorlatunk elhanyagolja az úgynevezett írásos gyakorlatot az új anyagot közvetítő és a vegyes típusú órákon. Általában arra szoktak hivatkozni, hogy jó, ha gyakorlásra egyáltalán jut idő. Ezt az érvet